

Estètica: Curs ràpid de filosofia #31

CrashCourse Chanel

17 d'octubre de 2016

A l'any 2000, en un museu de Dinamarca, l'artista *Marco Evaristti* va presentar una obra d'art on mostrava peixos de colors vius dins de recipients d'aigua. Sembla una obra avorrida fins que saps que aquells recipients eren batedores elèctriques. *Evaristti* va batejar l'obra com a "Helena" i va convidar als mecenes del museu d'encendre les batedores si així ho desitjaven. Finalment, una persona va encendre una de les batedores; la policia va arribar i ordenar que desendollesin les batedores. El museu va ser denunciat per crueltat d'animals, tot i que aquests càrrecs van ser, posteriorment, desestimats. Segons *Evaristti*, la seva obra estava dissenyada per agrupar les persones en tres categories: Si clicaves el botó, deia, ets un sàdic. Si l'exhibició et feia sentir malament i ofès, ets un moralista; i si gaudies mirant les reaccions dels altres, un voyeur. Però molta gent va manifestar-se en contra de considerar l'obra d'*Evaristti* com a una obra d'art. Segurament tens també les teves opinions al respecte. Però al marge del que pensis, obres com la d'*Evaristti* planteja força qüestions - sobre l'art i la moral, i quines haurien de ser les pautes per determinar què és art. I partir d'aquí, noves qüestions com, que ens diu l'art sobre nosaltres mateixos? Que fa l'art per nosaltres i de quina manera ens ajuda en les nostres vides? [Tema musical]

Sabeu quin era un gran enemic de l'art? *Plató*. *Plató* creia que l'art jugava només amb les nostres emocions que no pas amb la raó. I, si recordeu la idea de *Plató* de l'ànima tripartida, pensava que la part racional de l'ànima sempre n'hauria de ser la principal, la que governa a les altres dues. Per aquest motiu, l'art era una qüestió problemàtica per ell, ja que ens anima a pensar més amb la part espiritual o emocional, que no pas la de la raó. També argumentava en contra de l'art perquè, segons va dir, representa la imaginació com si fos real. I per a algú com *Plató* que estava molt preocupat en la recerca de la Veritat, pots deduir sense problemes el problema de l'art. *Plató* estava tan preocupat amb els perills de l'art que va clamar per la seva censura. I, si bé pots estar en desacord amb ell, sí que coincidireu amb el sentiment que l'art és quelcom poderós. Però.. per a què serveix l'art?

Bé, fem un salt ràpid de 2400 anys cap endavant per trobar una primera resposta.

El filòsof del segle XX R.G. Collingwood assumia que l'art s'utilitzava freqüentment com a una via d'escapament de la realitat, un divertiment, una distracció. Però també deia que el millor art és aquell que realment importa, allò que fa canviar la manera en la que interactuem amb el món. Per això Collingwood distingia entre art com a divertiment i art "màgic". L'art com a distracció o divertiment ajuda al públic a escapar de la realitat - bussejant en un món de ficció després d'un dia estressant. En canvi, l'art màgic és allò que ajuda al públic a aprendre com millorar la seva relació amb la realitat del món. Un bon exemple seria la novel·la de Harriet Beecher Stowe, *La cabana de l'oncle Tom*. La història de Beecher Stowe va ajudar a modificar el pensament col·lectiu sobre l'esclavitud, interpel·lant als lectors blancs a veure els afroamericans com a persones com ells, no com a objectes de propietat. Collingwood creia que hauríem de gaudir més temps amb aquest art màgic - art que ens ajuda a ser millors persones, viure millor amb la realitat que no pas fugir-ne d'ella. Però algunes persones creuen que aquesta distinció no s'aguanta gaire. Un llibre o una pel·lícula que podria ser més que una simple via d'escapament i ajudar-la a canviar a millor la seva vida. Pensa, per exemple, en el teu "fandom" favorit. Com, per exemple, *Harry Potter* és una distracció per a molta gent, una manera de desaparèixer en un món de fantasia on els problemes diaris desapareixen de cop. Però també per a molts altres, *Harry Potter* els hi pot ajudar a aprendre a com viure, a com gestionar les seves emocions o pors. Lliçons com la importància de l'amistat, del grup, la lleialtat, i la unió entre iguals. Per això, l'art pot ajudar-te a ser millor persona, o altrament, a incentivar la immoralitat, però hi ha moltes altres maneres d'intercalar la moral amb l'art de maneres molt desagradables, relacionades avui dia amb els drets d'autor.

Per desenvolupar una mica més això, escolteu atentament la següent història. En 2011, el fotògraf David Slater estava fent fotografies a Indonèsia quan un mico anomenat *Naruto* va agafar la seva càmera. Encara hi ha força controvèrsia de com va passar això realment. Però en la situació, aquell mico va fer-se unes selfies encantadores. Slater, més tard, va intentar reclamar els drets d'autor d'aquelles imatges, però se li va denegar, ja que no va ser ell qui les va fer - Va ser en *Naruto*. Aquestes fotografies estan sota domini públic, però l'agrupació per la defensa ètica i drets dels animals encara manté viva una demanda a favor de *Naruto* argumentant que el mico té els seus drets, i que tots els beneficis haurien d'estar destinats a ell. Slater, d'altra banda, defensa que ell és el que hauria de tenir els drets, ja que va ser l'únic responsable que *Naruto* agafés la càmera i es fes unes selfies amb ella. Segons aquesta lectura del fotògraf, ell va ser l'artista i *Naruto* una part del mitjà per a la creació de l'art. El raonament de Slater podria ressonar amb els que, en el nostre darrer episodi, van estar al campament que creien que l'art necessitava un artista intencionat. Segons aquest punt, *Naruto* no pot reclamar les imatges, perquè probablement no es va entendre a ell mateix que prenia autoretrats deliberadament. Però, indiscutiblement, la intenció de Slater tampoc no va conformar les imatges. No va decidir com posicionar la càmera ni quan feu clic a l'obturador. Però va decidir anar a aquesta ubicació concreta, sabent que estava ple de curiosos primats petits amb polze oposables que permetrien treballar una càmera. Per tant, que en penseu? hi ha un artista darrere d'aquestes imatges? I si n'hi ha, qui és? Potser és una col·laboració i Slater i *Naruto* haurien de repartir els beneficis. Vaig apostar que un d'ells estaria disposat a agafar la seva part en croquetes "chom chom"! Gràcies, "Thought Bubble"!

Una de les primeres persones a plantejar-se realment les qüestions filosòfiques de l'art va ser Aristòtil. A diferència del seu mestre, *Plató*, Aristòtil era generalment pro-art, perquè ho veia útil. Creia que els nostres cossos han d'experimentar un ampli ventall d'emocions per mantenir-se en equilibri. Va argumentar que, si no hem estat tristos en un temps o hem tingut una bona pressa d'adrenalina, podem començar a anhelar aquests sentiments. I quan no experimentem o no podem experimentar tota la gamma d'emocions de la nostra vida real, l'art pot intervenir i fer el treball per a tu. Quan finalment experimentem aquestes sensacions que hem estat anhelant, sentim un plaer d'alliberament que *Aristòtil* va anomenar "catarsi". I mentre que John ha insistit sempre que *Aristòtil* estava completament equivocat en tot, la teoria d'*Aristòtil* sobre la "catarsi" és especialment fantàstica en resoldre un dels enigmes de l'estètica que es coneix com a "Problema de la tragèdia". Aquest enigma parla del perquè la gent entra voluntàriament al teatre amb una capsula de mocadors preparats per a plorar i emocionar-se al llarg de dues hores, pagant! Vull dir, per què els drames lacrimògens són obres "estètiques"? Segons *Aristòtil*: **catarsi** Una pel·lícula de por o un lacrimògen ens permet expressar emocions negatives en un context segur, i la purga emocional que implica l'experiència ens fa sentir realment bé. Sens dubte, l'art pot ser realment efectiu quan hem d'evocar o manifestar emocions. Però com és possible que passi això? Per què l'art és tan infal·libre en fer-nos sentir emocions? Si penseu per un moment, és realment estrany que ens identifiquem emocionalment amb personatges de ficció. Per què plorem de veritat amb la mort dels nostres amats personatges de ficció? Per què invertir temps i energia en això? Aquestes qüestions es troben dins d'un altre problema que planteja l'art, els que els estudiosos de l'Estètica anomenen "**Paradoxa de la ficció**". El filòsof americà Kendall Walton explica el perquè ens remou coses que no són reals, argumentant que les respostes emocionals davant de fets ficticis no són del tot reals. En el seu lloc, explica, experimentem el que anomena "quasi-emocions", és a dir, respostes emocionals subjectes a la ficció, però que no existeixen o funcionen al nivell de les emocions de veritat. Com a evidència d'això, Walton assenyala que la gent no respon a les pel·lícules de por d'igual manera que si estiguessin davant d'una situació de terror real. Com, per exemple, quan veiem una pel·lícula de terror, no marxem corrents del cinema i truquem a la policia com si veiéssim que una persona real es troba en perill. Altres pensadors, com Noel Carroll, no estan d'acord. Carroll argumenta que podem gaudir d'emocions reals davant de situacions i personatges ficticis. Les nostres emocions no s'han de correspondre amb la realitat que ens envolta perquè aquestes hagin de ser reals. Per tant, podem sentir l'amor i la pèrdua dels nostres personatges ficticis favorits d'igual manera que podria passar amb els amics i la família.

Moment de tornar al principi i recuperar l'obra d'art "Helena", els peixos de colors dins de les batedores. L'obra "Helena" presenta interrogants sobre la relació entre moralitat i art. I en aquest sentit, hi ha dues escoles de pensament. Algunes persones, anomenades "autonomistes", consideren que l'art i la moralitat són camps separats. Per tant, si alguna cosa es fa en nom de l'art, aquesta és immune a l'escrutini de la moral. És gairebé com si els artistes visquessin i treballessin en una bombolla que els protegeix de qualsevol qüestió moral. Per tant, des de la perspectiva autonomista, *Evaristi* no fa res equivocat en ficar peixos de colors en una situació que poden ser esmicolats, ja que ell ho fa en el nom de l'expressió artística. Però altres persones, conegudes com a "moralistes estètiques", que defensen

que la moral i l'art estan lligats, i, per tant, el grau de moralitat de l'obra incideix en el seu valor estètic. En aquest sentit, tant si el concepte estètic de l'obra d'*Evaristi* fos extraordinari, el fet que l'expressi d'una forma immoral, és a dir, la destrucció voluntària i capritxosa de la vida dels peixos de color, va en contra del valor estètic global de l'obra.

L'art generalment desafia les nostres creences i valors morals. I la majoria de nosaltres considerem que això és bo. Però, hi ha límits? Sovint donem crèdit als artistes per obres d'art sorprenents que inspiren canvis positius en el món, com "La cabana de l'oncle Tom". Però si l'obra inspira accions o comportaments dolentes o negatius, en té culpa l'artista? Com en una bona part de les àrees de la filosofia, hi ha nombroses qüestions relacionades amb l'estètica que podríem explorar si tinguéssim més temps. A mesura que ens movem en els següents apartats del curs, espero que hàgiu trobat que l'estètica, una de les àrees menys coneguda de la filosofia, us cridi l'atenció i interès, a mesura que interactueu amb l'art a les vostres vides. Avui hem après el punt de vista de Collingwood quan afirma que l'art és útil quan ens ajuda a portar vides millors. Vam conèixer com el concepte de catarsi d'*Aristòtil* pot resoldre el problema de la tragèdia i vam estudiar la paradoxa de la ficció. I finalment hem conegut el debat entre autonomistes i moralistes de l'art.